

Katarzyna Smyczek

Tytuł rozprawy: **Twórczość satyryczna duetu Ryszard Marek (Ryszarda Wierzbowskiego i Marka Grońskiego) w latach 1956-1967 w świetle polityki kulturalnej PRL**

Rozprawa doktorska jest pierwszym naukowym opracowaniem twórczości pochodzących z Łodzi satyryków **Ryszarda Wierzbowskiego i Marka Grońskiego**, którzy publikowali pod pseudonimem **Ryszard Marek**.

16 sierpnia 1956 roku młodzi twórcy zadebiutowali na łamach **dwutygodnika społeczno-literackiego „Kronika”** wierszem satyrycznym pt. *Sonet XIII*. Ich drogi rozeszły się w 1967 lub na początku 1968 roku. Materiał badawczy stanowią m.in. utwory opublikowane w łódzkiej prasie satyrycznej i literackiej oraz dokumenty archiwalne **łódzkiej cenzury** pochodzące z zasobów **Wydziału Propagandy Komitetu Łódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej** oraz teatralia zdeponowane w Archiwum Państwowym w Łodzi. Wymienione materiały nie były wcześniej opracowywane naukowo.

Rozdział *Z archiwów łódzkiej cenzury* został poświęcony specyfic **Wojewódzkiego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Łodzi (dalej WUKPPiW)**. Źródła stanowią nie tylko materiały archiwalne, ale także wspomnienia łódzkiego środowiska artystycznego o naczelniczce WUKPPiW **Marii Lorber**. Poziom **recenzji cenzorskich**, które zachowały się w zasobach łódzkiego archiwum jest dość wysoki – wprawdzie nadużywano w nich propagandowego języka, ale nie zawierają niezręcznych sformułowań, wskazujących na brak kompetencji krytyczno-literackich cenzorów. Opracowania tworzyła nie tylko naczelniczka, w dokumentacji zachowały się recenzje pozostałych pracowników. Aż do 1965 roku większość cenzorów nie miała wykształcenia odpowiadającego zajmowanemu stanowisku. Łódzki ośrodek stanowił zatem „chlubny” wyjątek. Literatura była niespełnioną pasją łódzkiej cenzorki, która po zakończeniu kariery urzędowej podjęła pracę w redakcji **„Karuzeli”**.

Rozdział ten zawiera także analizę ocen cenzorskich „Kroniki” oraz szczegółową analizę ingerencji łódzkiej cenzury w utwory satyryczne Ryszarda Marka. W pracy omawiam dwa utwory, których WUKPPiW nie dopuścił do publikacji – utwory nie zaistniały w obiegu literackim, zachowały się jedynie w materiałach cenzorskich. Poprzez swoistą pracę palimpsestową, tzn. zestawienie oraz porównanie nieocenzurowanej wersji tekstu z ingerencjami opisanymi w dokumentach zachowanych w łódzkim Archiwum Państwowym, przywrócono zgodną z intencją autorską treść **szopki satyrycznej** opublikowanej w 1956 roku na łamach „Kroniki”.

Istotną częścią pracy jest analiza i odtworzenie przebiegu spektaklu *Kontrabanda*. Szopka Ryszarda Marka był debiutem reżyserskim aktora Teatru Nowego **Bogdana Baera**. Widowisko lalkowe powstało przy współpracy oraz organizacji artystycznej **Ireny Fenigsen**, która podobnie jak Wierzbowski i Groński była zaangażowana w studencki ruch artystyczny w Łodzi, gdzie mogła poznać młodych satyryków. Fenigsen była inicjatorką spotkań kabaretu radiowego Poddasze, w którym wspólnie występowali profesjonalni aktorzy Teatru Nowego oraz debiutujący artyści-amatorzy z teatrów studenckich.

Moim celem jest przywrócenie pamięci historycznoliterackiej o wspólnej twórczości Ryszarda Wierzbowskiego i Marka Grońskiego. Istotny kontekst stanowi **życie kulturalne Łodzi** oraz działalność WUKPPiW Łodzi. Rozprawa powstawała z intencją wzbogacenia stanu badań nad powojenną cenzurą wobec twórczości satyrycznej i kabaretowej, gdyż większość prezentowanego w pracy materiału archiwalnego nie była dotychczas przebadana. Kontekstem dla omawianej problematyki jest sytuacja społeczno-polityczna drugiego powojennego dziesięciolecia na tle ówczesnego, modelowanego przez **Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk**, życia literackiego i kulturalnego.

<https://dot.academia.edu/KatarzynaSmyczek>

<https://www.linkedin.com/in/katarzyna-smyczek-571139160/>